

A. HISTORIE A TEORIE DIVADLA

a) – pro bakaláře

b) – pro magistry

1.

a) Legendy a teorie o původu divadla

Brockett: *Dějiny divadla*, s. 7-21; Kotte: *Otázky původů* in *Divadelní věda*, s. 151-168; Nátjašástra, in Zbavitel – Kalvodová: *Pod praporem krále nebes*, s. 11-14; Brook: *Maska – opuštění skořápky*, in *Pohyblivý bod*, s. 223-235; Kolankiewicz: *Samba s bohy*, in *Taneční zóna* 5/2001, s.17-21.

b) Aspekty původů divadla, zdroje divadelnosti (hra, tanec, zpěv, rituál, mystéria, maska, svátek, obyčej, mýtus, vyprávění) a návraty k nim

předchozí + Kotte: *Divadelnost*, tamtéž s. 183-210; Dostálová – Hošek: *Antická mystéria*; příklady z druhé divadelní reformy – Grotowski: *Divadlo a rituál*, SaD 9/1991, s. 59-60, nebo Pilátová: *Rousseau, Diderot a divadlo pro život*. In *Hnízdo Grotowského*, s. 325-343; Martin Pehal: *Rituál a tělesnost: ritologie Ronalda L. Grimese*. In: *Theatralia* 1/2014, s. 25-50; J. Hyvnar: *Jevrejnovova apologie divadelnosti*, Disk 29/2009, nebo N. Jevrejnov: *Scénické ztvárnění života. Ex cathedra*; *Theatralia* 01/ 2014, s. 119-148.

2.

a) Antické divadlo a drama, tragédie a komedie

Stehlíková: *Antické divadlo*, nebo též: *Řecké divadlo klasické doby*, s. 6-65, též: *Římské divadlo*, s. 5-26; Brockett, s. 22-44; Aristoteles: *Poetika*, in *Myšlení o divadle I*, s. 11-21; tamtéž Nietzsche: *Zrození tragédie*, s. 79-90; Bergson: *Smích*, s. 93-106; Gehlen: *Struktura tragédie*, s. 141-157; Aischylos: *Oresteia*; Sofokles: *Oidipus, Antigona*; Euripides: *Médeia, Bakchantky*; Aristofanes: *Jezdci, Žáby*; Plautus: *Komedie o strašidle, Lišák Pseudolus*; J.-P. Vernant: *Napětí a ambivalence v řecké tragédii*, SaD 6/1992, s. 27-38; Lukianos: *O tanci*; Stehlíková: *Divadlo za časů Nerona a Seneky*, s.15-30, 135-164.

b) Antické divadlo a drama jako inspirace

předchozí + Brockett, s. 22-92; Aristoteles: *Poetika*; Schelling: *O Aischylovi, Sofoklovi a Euripidovi*. In: *Myšlení o divadle I.*, s. 39-48; tamtéž: Schopenhauer: *Svět jako vůle a představa*, s. 65-74; Stehlíková: *O mimu jen pár slov*, *Divadelní revue* 2/1991, s. 51- 58; nebo též: *Co je nám po Hekubě*, s. 15-196, vybraná kapitola z 1-5 (otázky překladu, scény, provedení); Tertullianus: *O hrách*, s. 59-87, kpt. 5-12; L. H. Martin: *Helénistická náboženství*.

3.

a) Středověké divadlo a drama, smíchová a duchovní kultura

Brockett, s. 100-148; Kopecký: *O divadle středověku – studie polemická*, *Divadelní revue* nr. 0, 1990, s. 31-48; Heers: *Svátky bláznů a karnevaly*; Le Goff, Truong: *Tělo ve středověké kultuře*, s. 11-92; Stehlíková: *A co když je to divadlo?*, s. 7-29, 119-128, kalendárium 148-151; Stehlíková: *Potkala ho smrti + Everyman – Kdokoli*, *Divadelní revue* 4/1997; Guardini: *Liturgie jako hra*, in *Konec novověku*, s. 31-37; Adam de la Halle: *Hra v loubí*.

b) Středověké divadlo a drama jako inspirace

předchozí + M. Bachtin: *François Rabelais a lidová smíchová kultura středověku a renesance*, s. 5-53; Schmitt: *Svět středověkých gest*, s. 13-65, celá obrazová příloha; Hořínek: *Svatý František, blázen pro Krista*. In *Duchovní dimenze divadla*, s. 38-45; týž:

Velké téma + Velký příběh křesťanství – pašijové hry v proměnách věků, s. 53-66; adaptace J. Kopecký: *O umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho...*; týž *O staré divadlo*, DR 4/1991, nebo DR 3/2008 tematická – např. J. Petružela: *Actus groteskní – k podobám pašijového příběhu u Michela de Ghelderode*, s. 31-36.

4.

a) Alžbětinské divadlo a Shakespeare – profesionálové

Brockett, s. 197-227; Marlowe: *Tragická historie o doktoru Faustovi*; Rut: *Příběh a Shakespeare*; Shakespeare: *Zkrocení zlé ženy, Romeo a Julie, Richard III., Sen noci svatojanské, Kupec benátský, Jak se vám líbí, Veta za vetu, Hamlet, Othello, Macbeth, Král Lear, Coriolanus, Zimní pohádka, Bouře*; vyberte si tři a v nich užití divadla/divadelnosti k rozvoji příběhu a jako zprávy o alžbětinském divadle a herectví; Pavis: *Divadlo na divadle. Divadelní slovník*, s. 109-110.

b) Shakespearova jedinečnost – inspirace

Předchozí + porovnání různých překladů a inscenací v souvislosti s dobou a místem. Kott: *Shakespearovské črty*, s. 9-83; Brook: *Pohyblivý bod*, s. 54-56, 84-111; dramata na Shakespearovy motivy (např. Stoppard: *Rosencrantz a Guildenstern jsou mrtví*, Vyskočil: *Haprdáns*); Shakespeare ve filmu (např. Olivier, Zefirelli, Kurosawa apod.).

5.

a) Španělské divadlo zlatého věku – barokní divadlo duchovní a výchovné

Mikeš: *Divadlo španělského zlatého věku*, s. 7-17, 139-142; Frynta: *Lope de Vega a jeho divadlo*, Světová četba sv. 296; Calderón: *Velké divadlo světa, Život je sen, Lékař své cti*. Hořínek: *Duchovní cvičení pro herce*. In: *Duchovní dimenze divadla*, s. 30-37; Jacková: *Franciscus Lang a jezuitské divadlo + Lang: Pojednání o hereckém umění*, in *Disk* 18/2006, s. 95-116.

b) Barokní divadlo – aspirace a inspirace

Předchozí + Kalista: *Tvář baroka*; Mikeš: *Div zlatého věku* s.21-50, 71-94,101-134; Tirso de Molina: *Sevillský svůdce a kamenný host*. Hořínek: *Duchovní dimenze*, s. 92-100, *Křesťanská transformace tragičnosti*; Kalista: *Barokní tradice v našem divadle novodobém*; Jacková: *Motiv divadla a herectví ve třech hrách o sv. Genesiovi* (Lope, Biedermann, Renč), *Div. revue* 3/2010, s. 38-45; Calderon/Grotowski: *Vytrvalý princ* (záznam); Komenský: *Labyrint světa a ráj srdce*; Klosová: *Herci a herectví v... Schola ludus*, *Divadelní revue* 2, 2014, s. 7-17.

6.

a) Italské renesanční divadlo, komedie a commedia dell'arte

Brockett, s. 158-180; Machiavelli: *Mandragora*; Digrin: *Divadlo učenců a diplomatů* s. 41-70; Pavis: *Div. slovník*, s. 42-43; Braun: *Divadelní prostor*, s. 65-101; Kratochvíl: *Ze světa komedie dell'arte*.

b) Italské divadlo a commedia dell'arte jako inspirace

předchozí + Brockett, s. 338-341; Goldoni: *Sluha dvou pánů* /+ video Strehlerovy inscenace/; Gozzi: *Turandot*; J. Honzl: E. B. Vachtangov, režisér básník, in *Divadelní a literární podobizny*, s. 80-88; Barba, Savarese: *Tanec herců, Energetický jazyk* – in *Slovník divadelní antropologie*, s. 123-128 + 213-217; video Daria Fo. *Hypotéza vzniku commedie* L. D. Blok: *Záhadný tanec maureska*, in *Taneční zóna* 4-5/2000, s. 40-43.

7.

a) Francouzské divadlo a drama v 17. a 18. století

Brockett, s. 260-287, 341-364; Mikeš: *Divadlo francouzského baroka*, s.7-40, 383-385; Corneill: *Cid*; Molière: *Tartuffe*, *Don Juan*, *Skapinova šibalství*; Voltaire: *Candide*; Marivaux: *Hra lásky a náhody*; video – moderní fr. rekonstrukce *Měšťáka šlechticem*.

b) Francouzské divadlo 17. a 18. století – podoby divadla a herectví (barokní klasicismus, od rokoka k osvícenství)

předchozí + Beaumarchais: *Figarova svatba*; Diderot: *Herecký paradox*; Hyvnar: *Obávaný polemik...* s. 5-19. In Rousseau: *Dopis d'Alembertovi*, z dopisu s. 108-110.

8.

a) Německé divadlo a drama od 18. do půlky 19. století

Brockett, s. 369-389, 397-410; Lessing: *Hamburská dramaturgie* (Umění herecké, Voltaire a Shakespeare, Bázeň a soucit) *Minna z Barnhelmu*; Schiller: *Úklady a láska*; Goethe: *Faust*; Kleist: *Rozbitý džbán*; Grabbe: *Žert, satira, ironie a hlubší význam*; Büchner: *Vojcek*.

b) Německé divadlo a drama od Hanswursta k osvícenství a ideálům

předchozí + Scherhaufener: *Velikáni režírují* *albo Goethe a Schiller*. In *Čítanka z dejín... réžie II.*, s. 5-40; Kotte: *Dramatické divadlo*, in *Divadelní věda*, s. 62-69; Patočka: *Romantismus, romantika, romantický a příbuzné pojmy*, *Divadlo květen 1969*, s. 1-5; Kleist: *Princ Bedřich Homburský, Tanečník a loutka*.

9.

a) Vídeňské lidové divadlo a české divadlo

Vídeňské lidové divadlo, s. 14-22; tamtéž Nestroy: *Dům čtyř letor*; tamtéž s. 400-413 *Píseň a kuplet...*; Rio Preisner: *Johann Nepomuk Nestroy*, s. 7-23, 34-63; Macura: *Znamení zrodu*, s. 191-200 (*Divadlo*), s. 118-129 (*Vlastenecká společnost*); Klicpera: *Veselohra na mostě*; Tyl: *Strakonický dudák*; Pavis: *Divadelní slovník*, s.158-159.

b) Od lokální frašky k mravoličným a kouzelným hrám

předchozí + *Vídeňské lidové divadlo*, s. 22-101; tamtéž Raimund, s.145-175 + *Alpský král a nelida*; Nestroy: *Zlý duch Lumpacivagabundus*; Klicpera: *Žižkův meč*; Tyl: *Fidlovačka*.

10.

a) Podoby romantismu: ruské a francouzské divadlo 19. století

Vodička: *Svět literatury* (1995), s. 211-222; kapitoly z Brocketta; Gribojedov: *Hoře z rozumu*; Gogol: *Revizor*, *Ženitba*; Puškin: *Evžen Oněgin*; Lermontov: *Maškaráda*; Hugo: *Předmluva ke Cromwelovi*, *Hernani*; Musset: *S láskou se nežertuje*; Dumas ml.: *Dáma s kaméliemi*; Frynta: Lermontov dramatik. In *Eseje*, s. 359-365.

b) Ruský, francouzský, polský a český romantismus v dramatu a divadle

předchozí + Macura: *Znamení zrodu*, kpt. *Romantismus*, s. 201-217; Mácha: *Máj*; Mickiewicz: *Dziady* (nebo *Hnízdo Grotowského*, s. 415-420); Stendhal: *Racin a Shakespeare*; Proč v r. 1836 není komedie možná. In *Energické múzy. Záhadný Gogol*.

11.

a) Podoby realismu: začátky moderního dramatu

Brockett, s. 461-464, kpt. 13 + 14, s. 465-483, 506-515, 522-526; Ostrovskij: *Bouře*; Stroupežnický: *Naši furiantí*; Preissová: *Její pastorkyňa*; Mrštíkové: *Maryša*; (Císař: Přehled dějin českého divadla 2, s. 150-164); Ibsen: *Opory společnosti, Nora, Divoká kachna*; Strindberg: *Slečna Julie*; Čechov: *Racek, Strýček Váňa*.

b) Od realismu k symbolismu a expresionismu v dramatu 20. století

Předchozí + Ibsen: *Peer Gynt*. http://cs.wikipedia.org/wiki/Henrik_Ibsen (Karolina Stehlíková, recenze, např. *Už zase lžeš, Peere*); Strindberg: *Tanec smrti, Hra snů*. Ollén: *Strindberg dramatik*. In August Strindber: Hry I, s. 737-750; Wedekind: *Procitnutí jara*; Jarry: *Král Ubu*; Maeterlinck: *Modrý pták, Slepčí*; Schnitzler: *Zelený papoušek*; Synge: *Hrdina západu*; Andrejev: *Život člověka*; Gorkij: *Na dně*; Čechov: *Višňový sad*; Miller: *Smrt obchodního cestujícího*; Williams: *Sestup Orfeův*; Topol: *Konec masopustu*.

12.

a) Reformy evropského divadla, inscenace – vize a realita, změna světa i divadla, tzv. Velká divadelní reforma (soubor, režisér, inscenace)

Brockett, s. 516-564, 572-575, Z historie (1882): *Mezi slávou a opovržením*. In *Sláva a bída herectví*, s. 203-214; Wagner, Nietzsche: *Zrození tragédie*, in *Myšlení o divadle*, s. 85-90; Meiningenští, Appia, Craig: *Herec a nadloutka*, Loutkář 1993 /10-12; Divadla „svobodná“ a „umělecká“: Francie, Německo, Anglie, Rusko (Théâtre Libre, Freie Bühne, Independent Theatre, Théâtre d'Art, Théâtre de l'Oeuvre. MCHT, Studia), J. Hyvnar: Dvě symbolistické vize herectví, in *Herec v moderním divadle*, s. 77-101; týž *Divadelní moderna*, in *Francouzská divadelní reforma*, s. 9-76; R. Musil: „Zánik“ divadla. Divadlo říjen 1967, s. 58-64; Tairov: *Odpoutané divadlo*.

b) „Velká divadelní reforma“, proměny režie a interpretačního herectví

Předchozí + srovnání „Velké“ s „druhou“ divadelní reformou in K. Braun: *Druhá divadelní reforma?*, s.13-29, 36-38; Ivana Ryčlová: *Ruské dilema*, kpt. Stanislavskij; Pilátová: *Reformátoři* (Stanislavskij, Suleržickij, jejich žáci /Mejerchold, Vachtangov, Michail Čechov/; Copeau a jeho žáci /Jouvet, Dullin, Decroux/, Artaud; in *Hnízdo Grotowského*, s. 275-319; Michail Čechov: *Hercova cesta*; Jouvet: *Nepřevtělený herec*.

13.

a) Avantgardy – manifesty; jiné herectví a inscenace, „ismy“

dadaismus, surrealismus, futurismus, suprematismus, funkcionalismus – *Dokumenty* in M. De Micheli: *Umělecké avantgardy dvacátého století*, s. 253-355; V. Effenberger: *Realita a poesie*, ilustrace, vybrané kapitoly, s. 225-274; Artaud: *Divadlo a kultura. Serafinovo divadlo*. In: A. Artaud: *Divadlo a jeho dvojenec*; Kopecký: *Život, dílo, sny*. In *Antonin Artaud, poslední z prokletých*; Kapitoly z Hyvnar: *Herec v moderním divadle*; Česká avantgarda, Devětsil, *Osvobozené divadlo*, V+W, syntetické divadlo E. F. Buriana.

b) čeští avantgardní tvůrci (Honzl, Frejka, Burian, V+W) – jejich začátky, konce a pokračovatelé v „malých scénách“

předchozí + *Odkaz české divadelní avantgardy* (Honzl, Frejka, Burian) Schonberg: Několik poznámek o vzniku Československa a nástupu avantgardy + kap. 3-4, in *Osvobozené*, s. 27-94; J. Burian: *Nežádoucí návraty E. F. Buriana*; V. Just ed.: *Z dílny malých scén*.

14.

a) Epické divadlo, Brecht, jeho předchůdci a pokračovatelé

Grossman: Doslov in *Bertolt Brecht: Myšlenky*, s.147-161; tamtéž *Pouliční scéna*, s. 50-61; Brecht: *Zadržitelny vzestup Artura Uie, Matka Kuráž, Třigrošová opera*; John Gay: *Žebrácká opera*; Frisch: *Pan Biedermann a žháři*; Dürrenmatt: *Manželství pana Missisipiho, Návštěva staré dámy*; Weiss: *Marat/Sade* (film z Brookovy inscenace); Augusto Boal a Divadlo fórum in *Slovník světového divadla 1945-1990*; in Pilátová: Hnízdo..., s. 365-366. Kotte: Epické divadlo, in *Divadelní věda*, s. 69-73, Uhde: Brecht jako desperát. In *O divadle 1*, s. 322-340.

b) epické, neiluzivní, modelové, vyprávěné divadlo – prostředky a styly vyprávění předchozí + Honzl: Pohyb divadelního znaku. In: *Odkaz... avantgardy*, s. 53-67; tamtéž E. F. Burian: Dynamické divadlo, s. 34-43; Dürrenmatt: *Zapsáno + Problémy divadla*. In: F. D. *Stati a projevy o divadle*, s. 69-71, 75-100; Frisch: *Biografie: Hra*. Z videozáznamů Dario Fo, Tadeusz Kantor; V. Just, ed.: *Z dílny malých scén*.

15.

a) Absurdní drama a divadlo

Pavis: Absurdita, absurdní. In *Divadelní slovník*, s. 19-20. Rozdíly západních a východních dramatiků: Beckett: *Čekání na Godota, Konec hry*; Ionesco: *Plešatá zpěvačka, Nosorožec*; Genet: *Balkón*; Pinter: *Narozeniny*; Albee: *Stalo se v ZOO*; Mrožek: *Policajti, Tango*; Vyskočil: *Haprdáns*; Havel: *Zahradní slavnost*. Smoček: *Podivné odpoledne...* Handke: *Spílání publiku*. Rut: *Ivan Vyskočil. Vždyť přece létat je o hubu*.

b) Podoby absurdity – groteskna; předchůdci a pokračovatelé až do současnosti, předchozí + Völker, Grimm, Esslin, Harder: *Smysl nebo nesmysl?*; Grabbe: *Žert, satira, ironie..*; Klicpera: *Veselohra na mostě*; Jarry: *Král Ubu*; Witkacy: *Blázen a jeptiška*; Majakovskij: *Mystérie-buffa*.

16

a) i b) Inscenační divadlo u nás i ve světě

režiséři, jejich divadla, herci, dramatici; vyberte si z českého či světového divadla 20. století osobnost a její objevy a proměny v kontextu doby (např. Mejerchold, Tairov, Reinhardt, Hilar, Barrault, Villar, Burian, Jouvet, Dejmek, Strehler, Krejča, Radok, Vitez, Brook, Mnouchkinová...) jako reprezentanta inscenační i pracovní proměny; **fenomén divadelní zkoušky** v dramatech a v realitě (*Sen noci svatojanské, Hamlet, Versaillská improvizace, Šest postav, Císařův mim, Marat/Sade ..* vodítko: M. Rostain: *Deník zkoušek tragédie Carmen Petera Brooka + doslov Pilátová: Století zkoušek*).

17.

a) i b) Autorské divadlo u nás i ve světě

vyberte si 2 tvůrce odlišného typu autorství (např. Dario Fo, Vyskočilovo Nedivadlo, Divadlo Jára Cimrmana, Ctibor Turba, Jaroslav Dušek, Pina Bausch, Christof Marthaler), vyberte si dvě konkrétní díla a ukažte tvůrčí impulsy (událost, jev, fotografie, deník, sen, inzerát, atd.) i postupy (adaptace, parodie, výzkum, dokument apod.), např. Vyskočil: *Haprdáns*, VerTe Dance: *Malý princ, Vosto 5 – Dechovka, Continuo – Klobouk, hvězdy, neštovice, Oběť*, NIE – *Má dlouhá cesta domů, Téměř zapomenuté vzpomínky, Konec všeho, co bylo..*, Farma v jeskyni *Sclavi*, z vlastní divácké či tvůrčí zkušenosti.

18.

a) Druhá divadelní reforma

Braun: Druhá divadelní reforma? s.30-137; Roubal: K obecným rysům alternativního divadla. In *alt. divadlo*, slovník českého alternativního divadla, s. 13-22; Grotowski: *Odpověď Stanislavskému*, in Texty III., s. 158-177; týž *Svátek*, in Pilátová, *Hnízdo Grotowského*, s. 428-435, tamtéž, *Divadlo – kultura*, ISTA – s. 214-238, *Divadelní antropologie*, s. 510-515; Brook: *Prázdný prostor*.

b) Druhá divadelní reforma a současné divadlo

předchozí + dle volby jeden z tvůrců nebo souborů: Grotowski, Barba, Brook, Living Theatre, Teatr Ósmego dnia, Gardzienice, Akademia ruchu, Scena Plastyczna, Węgayty, Schechner, Divadlo Continuo, Farma v jeskyni + jeden z letošních tvůrčích počínů (komparace); L. Kolankiewicz: *Úvod k antropologii podívaných* (v tisku); Kotte: *Divadelní věda*; Lehman: *Postdramatické divadlo*.

KOMENTÁŘ

1. Navržená četba není ke šprtání; ale k orientaci, k formulaci podrobnější otázky a přihrávka k hledání odpovědi. Předpokládáme obecnou znalost celé otázky a v ní zaostření na vlastní téma: **každý at' má svou „dramaturgii“ výkladu** a k ní si objeví třeba další prameny. Většina zdrojů slouží více otázkám, tam už odkazy neopakujeme.
2. Jako a) uvádíme otázku pro bakaláře, b) pro magistry. Magistr má znát hlubší kontext; očekává se zvládnutí a) i pro ty, kdo jsou bakaláři odjinud než z DAMU.
3. Otázek je víc, než bylo, aby „porce nutných fakt“ byly vyvážené a lépe se poznávalo, co stále ještě (nebo už zas) ovlivňuje dnešní divadlo.

Prof. PhDr. Jana Pilátová